

A települési önkormányzatok néhány sikertényezője³

I. A kutatás kontextusa

Az Önkormányzati Fejlesztések Figyelemmel Kísérése II. KÖFOP-2.3.4-VEKOP-15 - 2016-00002 azonosítószámú kiemelt projekt keretében a rendszerváltás óta a legnagyobb információ- és adatkört érintő, az egész országra kiterjedő kutatások folynak. A program stratégiai célja a helyi közszolgáltatásokhoz kapcsolódó szervezetrendszer hatékonyabbá tétele. A projektben három, egymással szinergiában lévő, ugyanakkor az önkormányzati működés más-más részterületét vizsgáló kutatás valósul meg. Az egyes kutatócsoportok az alábbi területekre fókuszálva végzik munkájukat:

- 1.a horizontális és vertikális koordinációs mechanizmusok sajátosságai az önkormányzatoknál (Kutatás I.),
- 2.az inkluzív önkormányzati működés hatása a település sikerességére (Kutatás II.),
- 3.az önkormányzatok információfeldolgozási és információgazdálkodási jellemzőinek feltárása (Kutatás III.).

A kutatások az eredmények disszeminációjával, az önkormányzatok szolgáltató szemléletének erősítésével, a fenntarthatóság növelése révén kívánnak hozzájárulni a Közigazgatás-és Közszolgáltatás-fejlesztési Operatív Programban (KÖFOP) megfogalmazott ügyfélközpontú, szolgáltató állam kialakításához. Ugyanakkor célkitűzés a hatékony működés elősegítése is.

A hármaskutatás egyik fő feladata azt meghatározni, hogy melyek a sikeres információkezelés és tudásgenerálás kritériumai, valamint olyan szakmai ajánlásokat megfogalmazni, amelyekkel hozzájárul az önkormányzatok és külső partnerei hatékonyabb információ- és tudásalapú működéséhez. Fontos kérdés például hogy miként gazdálkodnak az önkormányzatok a beérkező információkkal, a rendelkezésre álló, különböző forrásból származó tudással, mely információkat osztják meg a lakossággal és milyen csatornákon, milyen gyakorisággal teszik ezt. A kutatás célja olyan – könnyen disszeminálható – módszertan (know-how) és eszköztár (toolkit) kialakítása, melynek segítségével az információkezelés hatékonysága javítható. A kutatás tehát nem csupán eszközöket mutat, hanem annak használatára is javaslatot ad.

¹ PhD, egyetemi adjunktus (BCE)

² PhD, főiskolai adjunktus (EDUTUS)

³ A Belügyminisztérium Önkormányzati Koordinációs Irodája által 2015 őszén indított nagyszabású kutatás-fejlesztési és innovációs program eredményei többféle megközelítésből adnak képet a települési önkormányzatok helyzetéről. A projekt keretében online felmérés, lakossági survey zajlott és nagyszámú interjú feldolgozása is segítette az adatok pontos feldolgozását, a megalapozott következtetéseket. Jelen tanulmány néhány részletet oszt meg a teljes önkormányzati körre kiterjedő online felmérés kijelölt változóinak elemzésével kapcsolatban. A szerzők a kutatási projekt korábbi munkatársai. Kutatásvezető: Dr. habil. Budai Balázs Benjámin PhD kutatásvezető (BM), intézetvezető, egyetemi docens (NKE). 2017 február-márciusában a teljes települési önkormányzati körben készült online felmérés. A magas kitöltési arányú (a 3178 magyarországi települési önkormányzathoz 2645 által részben, 2520 által teljes körűen megválaszolt) kérdőív változóinak összevetése több korábbi hipotézist támasztott alá, azonban sok téves feltételezést is eloszlatozott. Az alábbiakban a felmérés módszertana mellett, néhány összefüggést mutatunk be. A kutatás adatelemzési fázisát követően a kutatók által megfogalmazott következtetések a döntéshozók számára is kijelölhetik (megerősíthetik vagy gyöngíthetik) a korábbi fejlesztési prioritások létjogosultságát.

II. A kutatás alapkérdése

A kutatás kiemelt kérdése az, hogy a települések gazdasági kondíciói, valamint az önkormányzatok közfeladat-ellátási szintje hogyan befolyásolja az önkormányzatok információkezelését, illetve a lakosság felé történő kommunikációjának működését. A kutatási kérdés megválaszolásához elemzett adatok, a kérdés megválaszolásán túl, lehetőséget biztosítottak arra is, hogy képet kapjunk az önkormányzatok infokommunikációs infrastruktúrájának állapotáról, annak teljesítményéről, az alkalmazott információkezelési technikákról és gyakorlatról. Az önkormányzatok kommunikációs tevékenységének vizsgálata kevésbé kutatott terület ma Magyarországon. A témáról a 2010-es évek elején született egy összefoglaló tanulmánykötet (Jenei, 2012a), illetve jelentek meg önálló feldolgozások a nemzetközi jó gyakorlatokról (Jenei, 2012b), és a hatékony önkormányzati kommunikáció elsajátításának lehetőségeiről (Belényesi, 2011). A kutatás jelentősége ennek fényében kettős, egyrészt feltárni a magyar önkormányzatok kommunikációs tevékenységét és kultúráját, másrészt eredményeinkkel hozzájárulni annak fejlesztéséhez.

III. A kutatás adatforrásai

A téma nemzetközi tudományos diskurzusának feltérképezése után 37 nagyobb tanulmány kiválasztása és feldolgozás történt meg (döntően az angol–német nyelvterületről). Ezt követően zajlott az országos online felmérés, melynek jelentőségét az adja, hogy a megszólított önkormányzatok közel négyötöde választ adott a 34 kérdéscsoportba rendezett 66 kérdésre. A válaszok minőségét 4100 válaszadó biztosította, legtöbbször a jegyző és a polgármester. További garanciális elem a válaszok reprezentativitásánál látszik, mivel a lakosságszám, az adóerő-képesség és a megyei eloszlás is reprezentativitást mutatott az illeszkedésvizsgálatok során.⁴ Az online felmérés 25 kérdéskörrel egészült ki, melyhez a rendelkezésre álló adatbázisok (KSH-adatigénylés) jelentettek kiegészítést. A felmért és lekérdezett adatok (potenciálisan 3300 db) kapcsolatvizsgálata az összefüggéseket keresve meghatározott együttállások elemzésével, míg a szignifikancia megállapítása az SPSS adatbázisba rendezett adatok összevetése alapján történt. Az önkormányzati adottságokat tükröző kép a lakossági véleményekkel, attitűddel is összevetésre került, egy 1810 főre kiterjedő lakossági survey során, mely – az információs kutatás szempontjából – 15 kérdéskört vizsgált. Összességében mintegy 300 kereszttábla adatainak elemzése történt meg. 80 településen folyt terepmunka (117 mélyinterjú során), majd a kiválasztott településeken további kutatással álltak elő az – önkormányzatok informatikai hátterének minőségét tükröző IKT-modellek. A kiválasztott településekről így – a vizsgálati szempontból - teljes kép rajzolódott ki, melyeket esettanulmányokban foglaltak is alátámasztottak. Az esettanulmányokat szövegelemző szoftver segítségével (MaxQDA) tovább elemeztük.

Jelen tanulmány a teljes önkormányzati körre kiterjedő online felmérés néhány elemzési lépését és összefüggését mutatja be.

IV. A teljes önkormányzati körre kiterjedő online kérdőív

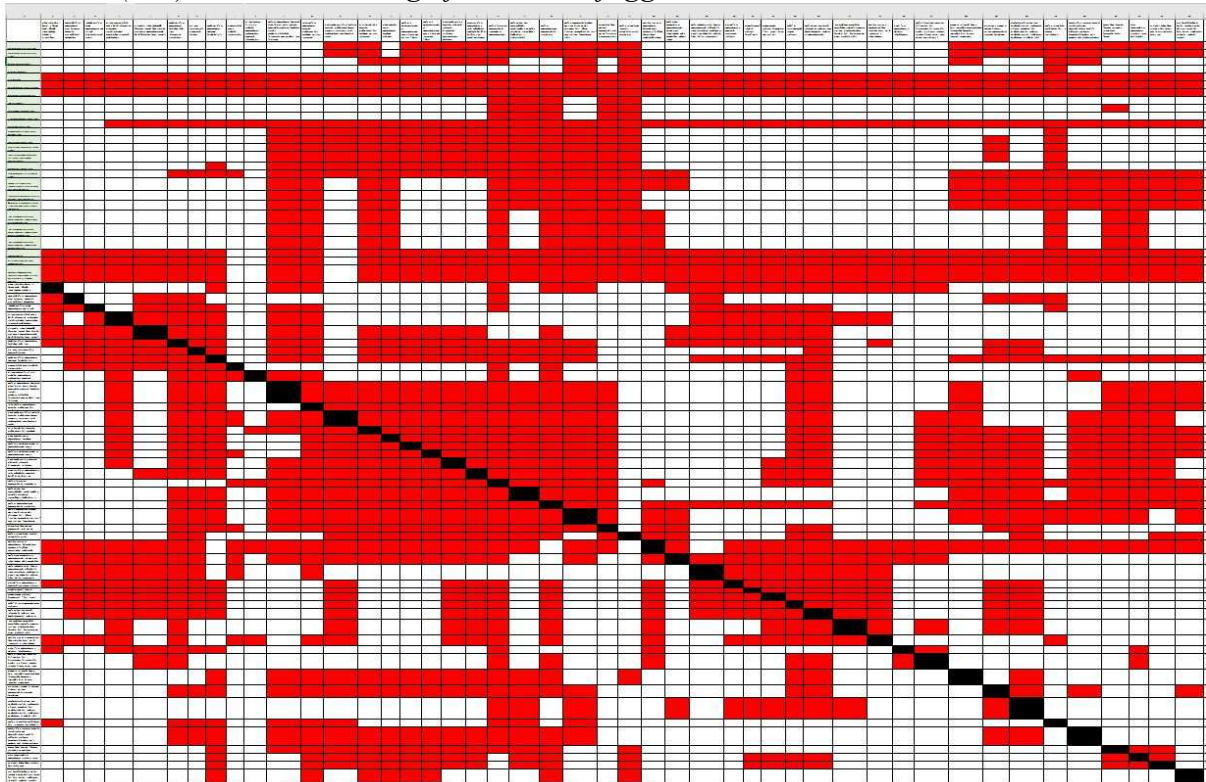
Több hónapos előkészítő munka után, 2017 februárjában elérhetővé tettük az online kérdőívet az önkormányzatok számára. A kérdőív kitöltésével kapcsolatban a válaszadóknak lehetőségük volt telefonon segítséget kérni.

⁴ Részletesebben ld. ÖFFK II. kutatás, Kutatási Jelentés, Kutatás I.

A 2017 tavaszán 15 napon át nyitva álló online felmérést a települések közel négyötöde töltötte ki. Egy ilyen – a teljes önkormányzati körre kiterjedő – felmérés, és ilyen kitöltés arány az önkormányzati kutatások történetében kimagaslónak tekinthető. A válaszadó települések (2645⁵) lakosságszám, alapterület, elhelyezkedés, jogállás és adóerő-képesség szerinti eloszlása illeszkedett Magyarország településeinek (3178) megfelelő változók szerinti eloszlásához.

Az online kérdőív jelen kutatáshoz felhasznált, az önkormányzatok információs és kommunikációs működését vizsgáló 20 változója mellé további 19, a TEIR adatbázisaiból származó változót illesztettünk a 2645 válaszadó település vonatkozásában.

Az adatelemzést megelőzően az online kérdőív alapján létrehozott változók páronkénti kapcsolatát összevetettük számos, a településekről elérhető adat alapján létrehozott változóval. Az eredetileg kijelölt 1708 változópár (1. ábra) közül 70,73 % (1337) mutatott 19,63 % (371) nem mutatott szignifikáns összefüggést.

1. ábra: Az online felmérés vizsgálatra kijelölt változópárjai – piros színnel (forrás: Belügyminisztérium, ÖFFK II. kutatások)

V. A kutatás függő változói

Az önkormányzatok információkezelése és lakosság felé történő kommunikációjának működése egyaránt magába foglalja az önkormányzatok informatikai eszközparkjának minőségét, információszerzési gyakorlatát, a belső és külső információáramlást.

Az információkezelés és kommunikációs működés jellemzésére az önkormányzatok informatikai fejlettségének szintjét (3 változó); az önkormányzatok információ- és tudástartalom kezelésének és - megosztásának mértékét (15 változó), valamint kommunikációjuk stratégiai tervezésének és személyi feltételeinek mértékét (2 változó) célzó

⁵ A feldolgozásnál a teljes körűen megválaszolt, de – technikailag - le nem zárt kérdőívekre adott válaszokat is figyelembe vettük.

változókat alkalmaztunk *(részletesen lásd 1. számú melléklet)*. E változókat a kutatás érdekében hoztuk létre, az értékeik meghatározása az online kérdőívre adott válaszok alapján történt.

VI. A kutatás független változói

A kutatás során alkalmazott független változók két nagyobb csoportba sorolhatók. Az első kör változói a települések gazdasági kondícióit mérik, a második változókör pedig az önkormányzatok közfeladat-ellátási szintjének mérésére szolgál.

VI.1. A települések gazdasági kondíciói

Egy település gazdasági helyzetét a kutatás során anyagi javainak összességével, azok környezetével és képességével mértük. Ez magába foglalja a település ingó és ingatlan vagyonát, valamint a rendelkezésére álló pénzügyi javak összességét (állami támogatás, saját adóbevétel). A gazdasági helyzetet számos tényező befolyásolja. A magyarországi települések gazdasági helyzetére hatással lehet azok fővárostól és/vagy a térségi központtól (megye, járás) való távolsága is. Mivel az ország út és egyéb infrastruktúra rendszere többnyire sugaras elrendezésű budapesti központtal, ezért a gazdasági fejlesztésekben, így áttételesen a települések adóbevételében szerepet játszik azok földrajzi elhelyezkedése a földrajzilag központi elhelyezkedésű településekhez képest.

Az egyes települések gazdasági helyzetét a bevételi oldal mellett nagyban befolyásolják a kiadási oldalon a településre jellemző lakossági kondíciók. Jelentős önkormányzati feladat a helyi közösség szociális ellátásának biztosítása, amely visszahat az egyes önkormányzatok gazdasági helyzetére is. Ezen kívül a település kor, iskolázottsági és egyéb mutatói, illetve az ezekből átlagosan következő adózás alá vonható jövedelmek is visszahatnak egy-egy település gazdasági helyzetére. (Az okmányirodák hatáskörének áthelyezése, valamint az ehhez kapcsolódó informatikai eszközpark áthelyezése is érezhető hatást váltott ki.)

A települések gazdasági kondícióinak jellemzésére olyan, a TEIR⁶ adatbázisokban nyilvántartott változókat, illetve azoknak a település lakosságszámra vetített értékeit használtuk, melyek a település gazdasági helyzetét (9 változó), földrajzi helyzetét (3 változó) és lakossági feltételeit (5 változó) hivatottak mérni *(részletesen lásd az 1. sz. mellékletben)*.

VI.2. Az önkormányzatok közfeladat-ellátási szintjei

Az önkormányzatok *feladatellátási potenciálján* a hatályos önkormányzati törvényben (Mötv)⁷ kötelező feladatként előírt, valamint az önkormányzatok által önként vállalt egyéb feladatokat értjük, melyek mérésére a kötelező és vállalt feladatok mértékét vizsgáló változókat (7 változó) alkalmaztunk *(részletesen lásd a 1. sz. mellékletben)*.

A *közfeladat ellátásának szintjét* az egyes települések esetében a területi közigazgatási feladatok elosztása szempontjából vizsgáltuk.⁸ A járási hivatalok és okmányirodák⁹ valamely

⁶ Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer

⁷ Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény

⁸ Az egyes szolgáltatás(ok) minőségére vonatkozó vizsgálatokat a kutatás nem végeztett.

meghatározott terület központi településén nemcsak egy adott város, hanem annak vonzáskörzetének közigazgatási ügyeinek lebonyolítását is biztosítják. A közfeladat-ellátó helyek létét 3 változó segítségével mértük (részletesen lásd a 1. sz. mellékletben).

E változók szintén TEIR adatbázisokban nyilvántartott független változók, illetve azokból a lakosságszámmal történő osztással képzett változók voltak.

VII. Részletek az online kérdőív adatainak elemzéséből

VII.1. Statisztikai módszerek

A független és a függő változók páronkénti kapcsolatvizsgálatát (a változók mérési szintjétől függően) függetlenségvizsgálatra irányuló khi-négyzet próbával, varianciaanalízissel, valamint Pearson- és Spearman-féle korrelációs együtthatók kiszámításával és szignifikanciatesztelésével végeztük. Minden próbát 5%-os szignifikanciaszint mellett alkalmaztunk. A számításokhoz az SPSS 24.0 programot használtuk.

VII.2. A települések gazdasági kondícióinak hatása az információkezelésre és az önkormányzatok kommunikációjának működésére

VII.2.1. A gazdasági kondíciók hatása az informatikai fejlettségre

Abból a feltételezésből indultunk ki, hogy a települések gazdasági helyzete, a bevételeik és kiadásaik aránya meghatározza az informatikai infrastruktúrájuk fejlettségét.

Az ebben a kérdéskörben vizsgált 24 változópár közel fele (45,8 %) mutatott szignifikáns kapcsolatot. A 1. számú ábra alapján látható, hogy az adófizetők száma, az adóerőképesség¹⁰, az egy főre eső helyi adók és adójellegű bevételek és az egy főre eső internet előfizetések száma azok a település gazdasági helyzetét leíró változók, melyek a legtöbb változóval (a vizsgált 3 változóból 2-2-t) összefüggenek, az önkormányzatok informatikai fejlettségi szintjét mérő változók közül. Ezen a ponton meg kell ugyanakkor jegyeznünk, hogy az egy lakosra jutó adófizetők száma a legtöbb, az önkormányzat informatikai fejlettségi szintjét mérő változóra nincs szignifikáns hatással.

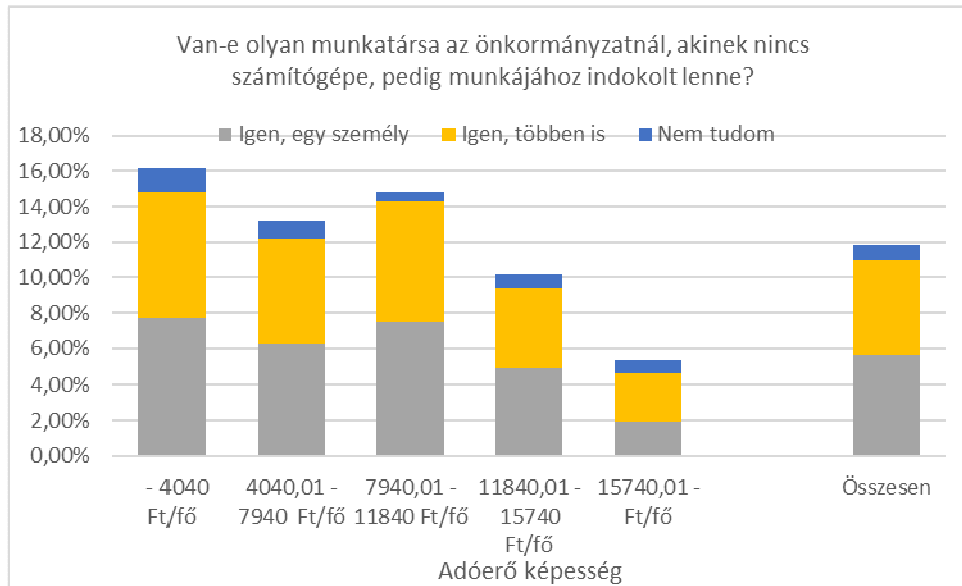
Az egy főre eső regisztrált vállalkozások száma a számítógéppel nem rendelkező munkatársak számával; az összes adófizető darabszáma/lakosságszám a három évnél idősebb számítógépek számával; a kereskedelmi szálláshelyek egységeinek száma/lakosságszám mutató pedig a számítógépet kellő ismerettel kezelők arányára jelzett szignifikáns hatást.

A kapcsolatok jellemzőit vizsgálva megállapítható volt, hogy a jobb anyagi kondíciókkal rendelkező településeken magasabb az önkormányzatok informatikai fejlettsége, mint a rosszabb anyagi kondíciókkal rendelkező településeken, azaz a település gazdasági helyzete hatással van az önkormányzat informatikai infrastruktúrájára. Ezt az összefüggést a következőkben, három példán keresztül mutatjuk be:

⁹ Bár a kormányablakok folyamatosan veszik át az okmányirodák helyét, mi mégis az okmányiroda megnevezést használjuk. Ennek oka, hogy a KSH 2015-ös adatsorának „okmányiroda” számát vettük alapul. Ezért ragaszkodtunk ehhez a megnevezéshez.

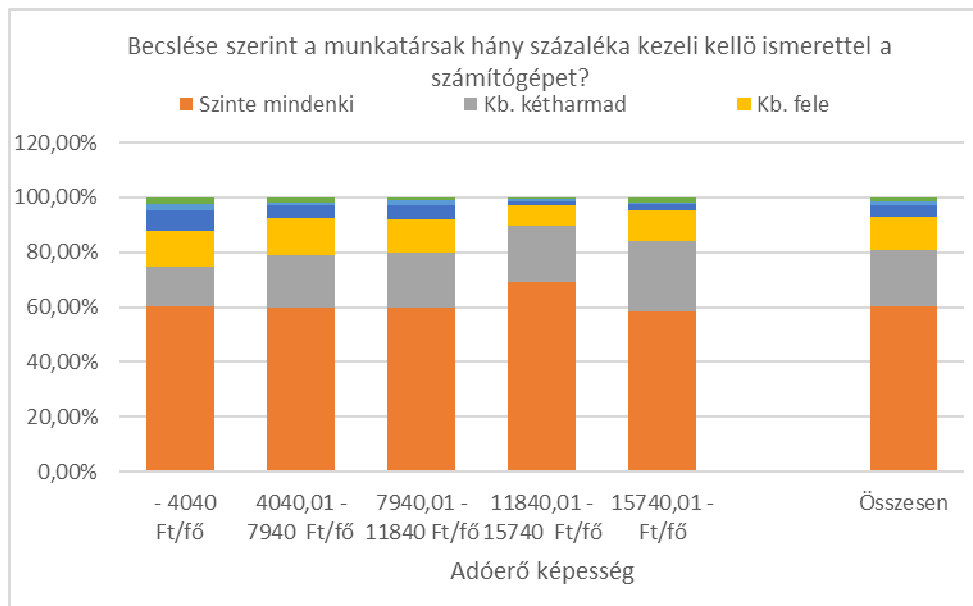
¹⁰ Az adóerő képesség, a település jövedelemtermelő képességét kifejező mutató, mely az egy lakosra jutó iparüzési adó mértékét jelenti.

A számítógéppel nem rendelkező munkatársak számát tekintve azt tapasztaltuk, hogy az önkormányzatok döntő többsége tudja biztosítani a megfelelő informatikai háttérrel a feladatai ellátásához: 88,10%-nál nincs olyan munkatárs, akinek számítógépre lenne szüksége a munkájához, de nincs biztosítva számára. Ugyanakkor a jobb anyagi kondíciókkal rendelkező, magasabb adóerő képességű településeken alacsonyabb azon önkormányzati dolgozók aránya, akik nem rendelkeznek a munkájukhoz számítógéppel, mint a rosszabb anyagi helyzetben levő, kisebb adóerő képességű településeken (2. ábra).

2. ábra: A települések adóerő képességének és az önkormányzatok számítógéppel nem rendelkező munkatársai számának kapcsolata
(forrás: Belügyminisztérium, ÖFFK II. kutatások)

Hasonló összefüggések állnak fent a személyi feltételek tekintetében is: a számítógépet kellő ismerettel kezelő dolgozók arányát vizsgálva megállapítható, hogy az önkormányzatok munkatársainak döntő többsége (90%) rendelkezik kellő mértékű számítógépes ismerettel a munkája elvégzéséhez. Az erősebb anyagi kondíciókkal bíró, magasabb adóerő képességű települések körében kisebb a valószínűsége annak, hogy az önkormányzatok munkatársai közül 'nagyon kevesen', vagy hogy 'szinte senki' nem kezeli a számítógépet kellő ismerettel. (3. ábra) Az önkormányzatoknál a három évnél idősebb számítógépek arányát vizsgálva azt kaptuk, hogy az arányok átlaga 69,58%, 28,91%-os szórással (N=2423). A legalacsonyabb arány 0, a legmagasabb 100% volt.

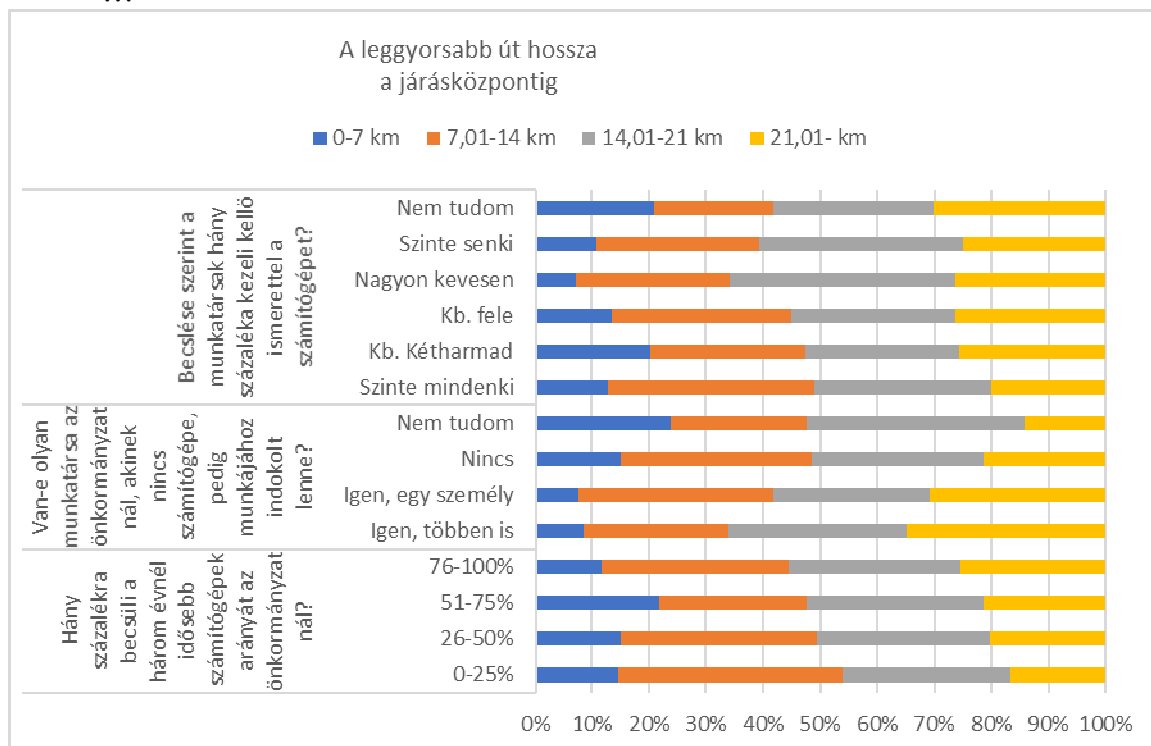
3. ábra: A települések adóerő képességének és az önkormányzatok számítógépet kellő ismerettel kezelő munkatársai arányának kapcsolata
(forrás: Belügyminisztérium, ÖFFK II. kutatások)

Összevetve az egy lakosra jutó összes adófizető számát az önkormányzatoknál használatos, három évnél idősebb számítógépek arányával, negatív korrelációs kapcsolat adódott ($R = -0,080$, szig. $< 0,001$).

VII.2.2. A települések földrajzi helyzetének hatása az önkormányzatok informatikai fejlettségi szintjére

A települések gazdasági kondícióját meghatározó tényezőként kezeltük a kutatás során azok földrajzi elhelyezkedését a fővárostól, valamint a megye- és járásszékhelytől való távolságát.

Az eredmények szerint a közigazgatási központ jellegű településektől távolabb eső önkormányzatokra jellemző az inkább, hogy vannak olyan munkatársaik, akinek a munkájához az önkormányzat nem tud számítógépet biztosítani, pedig a napi közigazgatási feladatai elvégzéséhez szükséges lenne. Ez az összefüggés látszik az informatikai kompetenciák megléte kapcsán is. Azokra a településekre, ahol van közigazgatási központ – járási hivatal, okmányiroda – vagy az ilyen településekhez földrajzilag közel helyezkednek el, *magasabb informatikai fejlettségi szint – infrastruktúra és IKT kompetenciák megléte – jellemző, mint a közigazgatási központ jellegű településektől távolabb esőkre*. Ezen összefüggést a 4. ábrán illusztráltuk.

4. ábra: A települések földrajzi helyzetének és az önkormányzatok informatikai fejlettségi szintjének összefüggése
(forrás: Belügyminisztérium, ÖFFK II. kutatások)

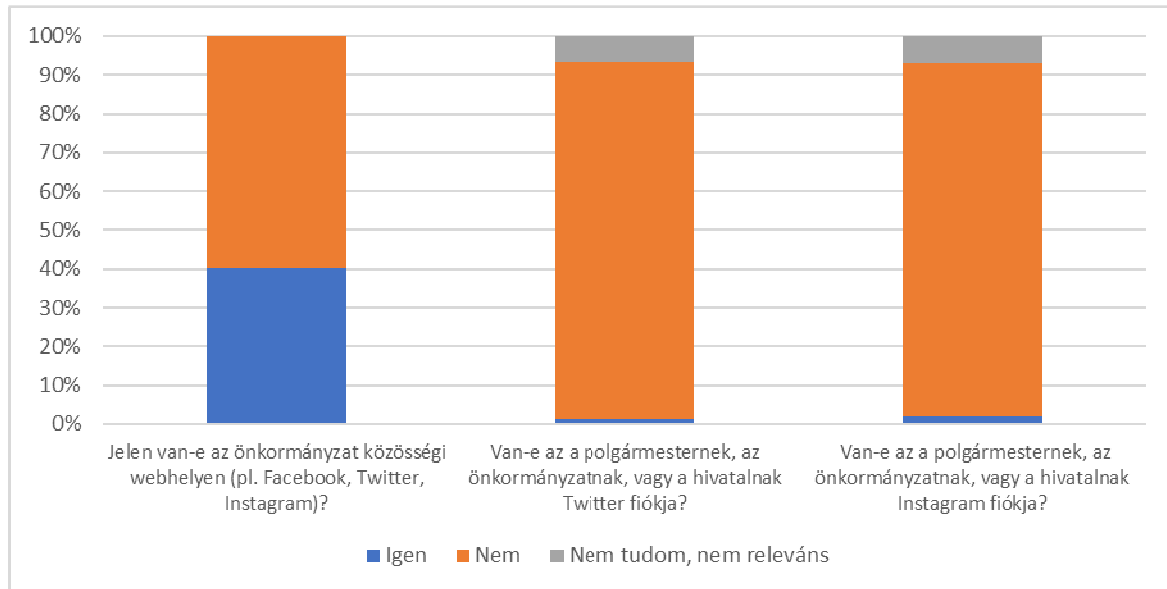
VII.2.3. A települések gazdasági kondícióinak hatása az önkormányzatok információ- és tudástartalom kezelésére – az információk a lakossággal történő megosztására

Az elsődleges adatelemzés során vizsgáltuk, hogy egy-egy település gazdasági helyzete hogyan hat az információ- és tudástartalom kezelésére és megosztására. Ennek a vizsgálatához felmértük az egyes önkormányzatok közösségi médiajelenlétét, valamint ezek használatát az információ-megosztásra, illetve - cserére.

A tudásmegosztás tényező az önkormányzatok belső kommunikációs tevékenységének minőségére koncentrált. Ezzel összefüggésben azt vizsgáltuk, hogy az önkormányzatok használják-e, kihasználják-e a munkájuk során a folyamatosan fejlődő információtechnológiai lehetőségeket, használják-e a munkairányító és tudásmegosztó szoftvereket.

A települések gazdasági kondícióit mérő változók közül az információ- és tudástartalom-megosztásra legkevésbé a települések gazdasági helyzete hatott: 120 változópárból közel fele (41,6%) nem mutatott szignifikáns kapcsolatot. Ez arra engedne következtetni, hogy az internetes jelenlét és információáramoltatás nem feltétlenül a gazdasági helyzet függvénye, sokkal inkább tekinthető az információs társadalom követelményének. Erre a változásra kevésbé jó anyagi kondíciókkal rendelkező önkormányzatok is tudnak reflektálni a közösségi média alapvető költségmentessége miatt. Az adatok viszont azt mutatják, hogy gazdasági helyzettől függetlenül a magyar önkormányzatoknak csak kisebb része használja ezt a csatornát információmegosztásra és -szerzésre. A legismertebb felületek használatára vonatkozóan is az önkormányzatoknak mindössze alig 39 %-a adott igen választ. Az 5-ös számú ábra azt is jól mutatja, hogy a leginkább használt közösségi média felület a Facebook. Ezzel együtt honlapja a válaszadó

önkormányzatok 87,1%-ának van. Ebben a tekintetben a gazdasági helyzet kevésbé befolyásoló: A közösségi médiahasználatra vonatkozó változók esetében az adóerő képesség a közösségi webhelyeken történő jelenléttel, valamint a közösségi webhelyeken hagyott üzenetek, jelzések, megjegyzések figyelembe vételének tényével mutatott szignifikáns összefüggést. Az adatok alapján közel azonos a száma azoknak az önkormányzatoknak, akik jelen vannak a közösségi médiában azokéval, akik nem (46,9%), illetve 51%). Feltételezhető ennek alapján, hogy a közösségi média jelenlét nem a gazdasági helyzet függvénye.

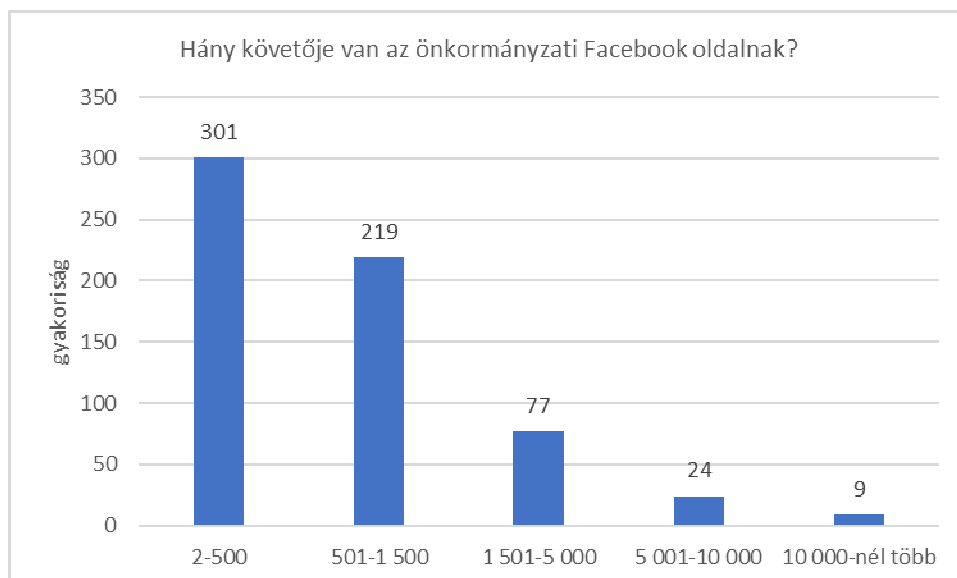

5. ábra: Az önkormányzatok jelenléte a közösségi webhelyeken (forrás: Belügyminisztérium, ÖFFK II. kutatások)

Érdekes képet mutat az *adóerő képesség* és az önkormányzat felé, a *közösségi webhelyekre érkező visszajelzések* összevetése. Az erre a kérdésre válaszoló önkormányzatok döntő többsége figyelembe veszi az ezen a csatornán érkező visszajelzéseket (45,5%) és csak elenyésző hányaduk nem veszi figyelembe (6,1%). *A legmagasabb arányban a legjobb adóerő képességgel rendelkező önkormányzatok figyelnek oda erre a platformra.*

Vizsgáltuk a tudásmenedzsment szoftverek használatát is. *A vezetői információs és döntéstámogató rendszer valamint a csoportos szellemi alkotótechnikák használata nagyobb arányban jellemző a nagyobb adóerő képességű települések önkormányzatainál.* Az adatok viszont az összes szoftver szempontjából inkább azt mutatják, hogy a magyar önkormányzati kultúrában nem honosodott meg ez a fajta feladatszerzés: használatuk aránya 0,6% és 17,6% között mozog, minden adóerő-képesség- kategóriában.

Míg a válaszadók közül 1016 önkormányzat jelezte, hogy jelen van közösségi webhelyeken, addig a Facebook követők számára vonatkozó kérdést már csak 682 önkormányzat válaszolta meg. Közülük 301 önkormányzat 2-500 követővel, 219 önkormányzat 501-1500 követővel, 77 önkormányzat 1501-5000 követővel, 24 önkormányzat 5001-10000 követővel és 9 önkormányzat 10000-nél több Facebook követővel rendelkezik. Szintén figyelemreméltó, hogy a 10000-nél több követővel rendelkező önkormányzatok olyan településekhez tartoznak, melyek között található 5000 főnél kisebb lakosságszámú is, illetve az 500, vagy kevesebb követővel rendelkező önkormányzatok települései között előfordult 25000 főnél nagyobb lakosságszámú is (6. számú ábra).

6. ábra: Az önkormányzatok Facebook oldalait követők száma
(forrás: Belügyminisztérium, ÖFFK II. kutatások)

A legtöbb esetben kapcsolatot a vizsgált változókkal a település egy főre jutó internet előfizetéseinek száma, a kereskedelmi szálláshelyek és az egy főre jutó vendégéjszakáinak száma jelzett. E három változó növekedésével párhuzamosan nő az önkormányzatok jelenléte a közösségi média felületeken, valamint a közösségi média használata információmegosztásra, illetve - cserére.

Össességében megállapítható, hogy az információ- és tudástartalom kezelés és - megosztás mértékének változóit az önkormányzatok anyagi helyzete csak néhány esetben befolyásolta.

VII.2.4. A települések földrajzi helyzetének hatása az önkormányzatok információ- és tudástartalom kezelésére, megosztására

A település elhelyezkedéséhez képest földrajzilag központi településtől való távolság az önkormányzatok információ- és tudástartalom kezelését –megosztását mérő változók 77,7 %-ára volt szignifikáns hatással.

A Budapesttől való távolság minden változóra hat, a megye- és járásszékhelytől való távolság viszont csak az esetek kétharmadában van hatással az önkormányzatok információ- és tudástartalom kezelését, - megosztását mérő változókra.

Minél közelebb esik a település Budapesthez, annál intenzívebb a közösségi médiahasználat az önkormányzatoknál és annál nagyobb valószínűséggel használnak a tudásmegosztás céljából különböző technikákat és szoftvereket.

VII.2.5. A települések lakossági feltételeinek hatása az önkormányzatok információ- és tudástartalom kezelésére, -megosztására

A lakosság elvándorlási arányának mutatója a települések információ-és tudástartalom-menedzsment tevékenységére hatással van (60%). A felületeken megjelenő visszajelzések figyelembevételére azonban nem hat az egy lakosra jutó elvándorlások száma, ahogyan a tudásmegosztás céljából alkalmazott különböző technikák és szoftverek használata szempontjából sem mutatható ki szignifikáns összefüggés.

Összefoglalóan az önkormányzatok információ- és tudástartalom megosztására és kezelésére nézve egy vegyes kép rajzolódik ki a települések gazdasági helyzetének hatását vizsgálva. Egyrészt a modern technológiai fejlődés adta lehetőségeket a település gazdasági potenciáljától függetlenül kevésbé használják ki az önkormányzatok információ megosztás céljából, másrészt ezt valószínűsíthetően inkább az ország általános informatikai fejlettségi problémái, valamint a lakosság általános tudásszintje a modern technológia használatát illetően okozza.

Ugyanakkor az adatok azt is megmutatják, hogy az alapvető gazdasági tényezők, ha nem is olyan mértékben, mint az informatikai eszközpark tekintetében, de ebben a szegmensben is meghatározóak lehetnek.

VII.2.6. A települések gazdasági kondícióinak hatása az önkormányzatok kommunikációjára és stratégiai tervezésére

A kutatás egyik feladata annak feltárása, hogy az egyes önkormányzatok kommunikációs stratégiáját milyen tényezők határozzák meg ma Magyarországon. Az önkormányzati online kérdőív tartalmazott kérdést a kommunikációs stratégia meglétére, valamint arra is, hogy foglalkoztat-e az önkormányzat kifejezetten kommunikációs szakembert.

VII.2.7. A települések gazdasági helyzetének hatása az önkormányzatok kommunikációjára és stratégiai tervezésére

Az ebben a kérdéskörben vizsgált 16 változópár közül 10 jelzett szignifikáns kapcsolatot (62,5 %). Mindkét kommunikációs változó tekintetében sikerült kimutatni az adóerő képesség, az egy lakosra jutó internet előfizetések száma, a kereskedelmi szálláshelyek egy lakosra jutó száma és a kereskedelmi szálláshelyek egy lakosra jutó vendégéjszakáinak száma változók szignifikáns kapcsolatát az önkormányzatok kommunikációs jellemzőit és stratégiai tervezését mérő változókkal. Egyik kommunikációs változó tekintetében sem sikerült szignifikáns hatását kimutatni az egy lakosra jutó adófizetők számának, valamint az egy lakosra jutó helyi adók és adójellegű bevételeknek.

Az önkormányzati kommunikációra vonatkozó válaszok azt mutatják, hogy az önkormányzatok még nem fektetnek nagy hangsúlyt a professzionális kommunikációs tevékenységre. Az önkormányzatok túlnyomó többségének (79,1%) nincs kommunikációs stratégiája és külön szakembert sem sokan foglalkoztatnak erre a tevékenységre¹¹. A számok alapján látható, hogy a kommunikációs stratégia léte és a szakember alkalmazása együtt mozog ($\chi^2=194,26$, $df=4$, $sig.<0,001$), azaz vélhetően azok az önkormányzatok alkalmaznak külön kommunikációs szakembert, amelyek stratégiai szinten is fontosnak tartják az önkormányzati kommunikációt.

A települések adóerő képessége hatással van az önkormányzatok kommunikációjára és stratégiai tervezésére: mind a stratégia, mind a kommunikációs szakember léte nagyobb valószínűségű a jobb bevételi szinttel rendelkező települések önkormányzatainál.

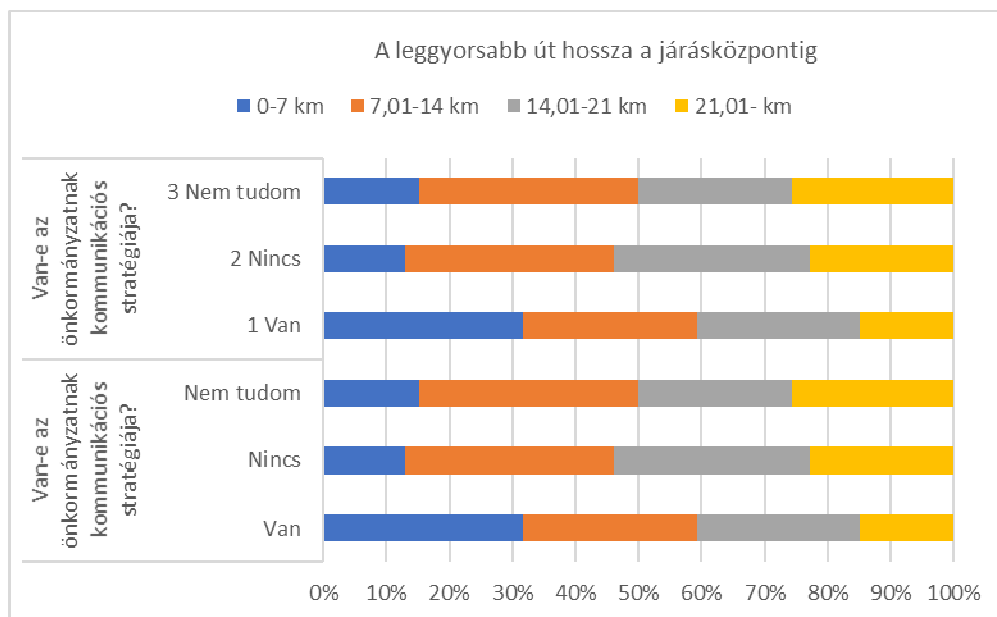
A többi szignifikáns változópár is a fentihez hasonló összefüggést mutatott: megállapítható tehát, hogy a kommunikációs stratégia, valamint kommunikációs szakember nagyobb valószínűséggel van jelen a jobb, mint a rosszabb bevételi szinttel rendelkező

¹¹Budai B.: Az önkormányzati K+F+I program információs kutatásának első eredményei. Új Magyar Közigazgatás, 2017/3 (2017) pp: 1-15;

települések önkormányzatainál. A pontosabb kép megrajzolásához a lakossági survey, az interjúk, és az IKT-modellek adtak további információkat.

VII.2.8. A települések földrajzi helyzetének hatása az önkormányzatok kommunikációjára és stratégiai tervezésére

A kommunikációs stratégia és szakember alkalmazása tekintetében egyedül a település megyeszékhelytől való távolsága nem jelzett szignifikáns hatást a kommunikációs stratégia létrejöttére. A kutatás korai szakaszában rendelkezésre álló adatok azt mutatják, hogy a centrumhoz (pl. mikrotérségi központ, járásközpont, MJV vagy megyeközpont) közelebb eső települések esetén az önkormányzatok nagyobb valószínűséggel készítenek kommunikációs stratégiát és alkalmaznak szakembert, mint a centrumtól távolabbi települések önkormányzatai (7. ábra).

7. ábra: A települések földrajzi helyzetének és az önkormányzatok kommunikációjának és stratégiai tervezésének összefüggése
(forrás: Belügyminisztérium, ÖFFK II. kutatások)

Az egyes települések központi igazgatási helyhez való távolsága kapcsán kimutatható, hogy a Budapesttől, megye- és járásszékhelytől való távolság mindhárom vizsgált tényező esetében meghatározó, tehát azok a települések rendelkeznek jobb informatikai eszközparkkal, magasabb szintű információkezelési és tudástartalom megosztási technikákkal, tudatos kommunikációs stratégiával, amelyek valamely központi igazgatási székhelyhez közelebb helyezkednek el.

VII.2.9. A települések lakossági feltételeinek hatása az önkormányzatok kommunikációjára és stratégiai tervezésére

A lakossági feltételek mentén vizsgált tíz változópárból 7 mutatott szignifikáns összefüggést (70 %). Mindkét tényezőre, a kommunikációs stratégiára és a kommunikációs szakember létrejöttére is csak a településen felsőfokú oklevelet szerzettek jelenléte és az időskorú járadékban részesítettek egy lakosra jutó száma hatott. Feltehető, hogy azon települések

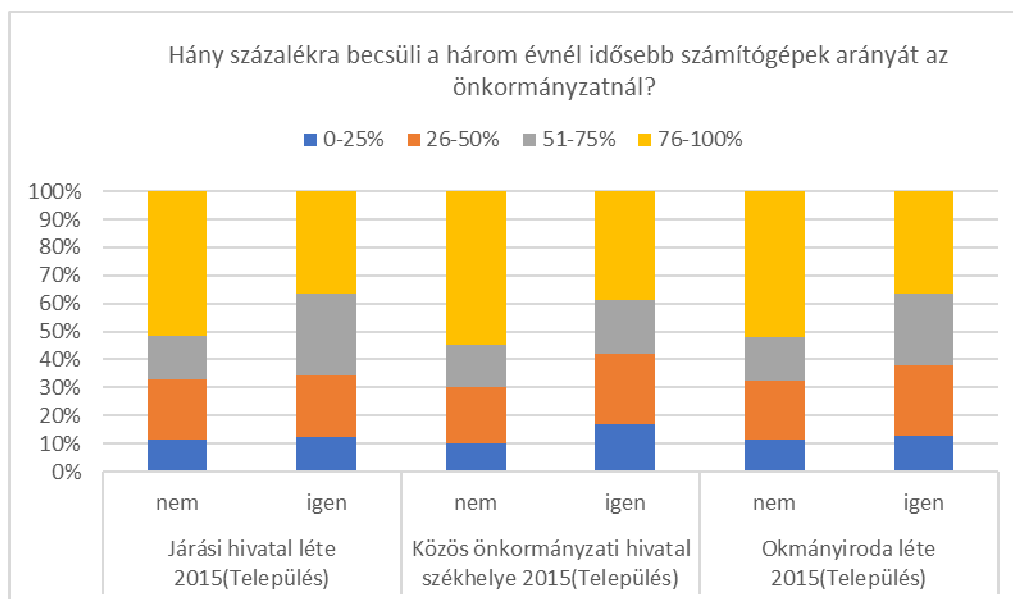
esetén, ahol van helyben felsőfokú oktatási intézmény, ott nagyobb valószínűséggel alkalmaznak kommunikációs szakembert. A foglalkoztatott kommunikációs szakember jelenléte esetén nagyobb az esély arra, hogy az önkormányzatoknak van kommunikációs stratégiája.

Összességében az önkormányzatok kommunikációs stratégiája kapcsán az látható, hogy a rendelkezésre álló bevételek ugyan meghatározóak, de az arányaiban kisszámú stratégia inkább arra enged következtetni, hogy ennek a háttérében a belső szervezeti kultúra szintén meghatározó lehet és más tényezők is szerepet játszhatnak.

VII.2.10. Az önkormányzatok közfeladat-ellátási szintjének hatása az önkormányzatok informatikai fejlettségi szintjére

A kutatás során arra is kíváncsiak voltunk, hogy az egyes települések közigazgatási feladat-ellátási helyzete befolyásolja-e a kijelölt tényezőket. Ehhez azt vizsgáltuk, hogy a kisebb településekre jellemző közös önkormányzati hivatal, vagy az inkább regionálisan központi helyre telepített járási hivatalok, önkormányrodák léte hatással van-e az önkormányzatok informatikai fejlettségi szintjére (részletesen lásd 2. számú ábra).

Az ebben a tekintetben megvizsgált 9 kapcsolatból (ld. 1-es számú ábra) mind szignifikánsnak bizonyult. Az önkormányzatok informatikai fejlettségének eszköz-és személyi feltétele kapcsán az adatok azt mutatják, hogy az önkormányzatok számítástechnikai eszközparkja fiatalabb azon települések esetén, melyek közös önkormányzati hivatal székhelyeként működnek, vagy esetleg járási hivatal, vagy önkormányiroda működik a településen, mint azoknál, ahol nem (8. ábra).

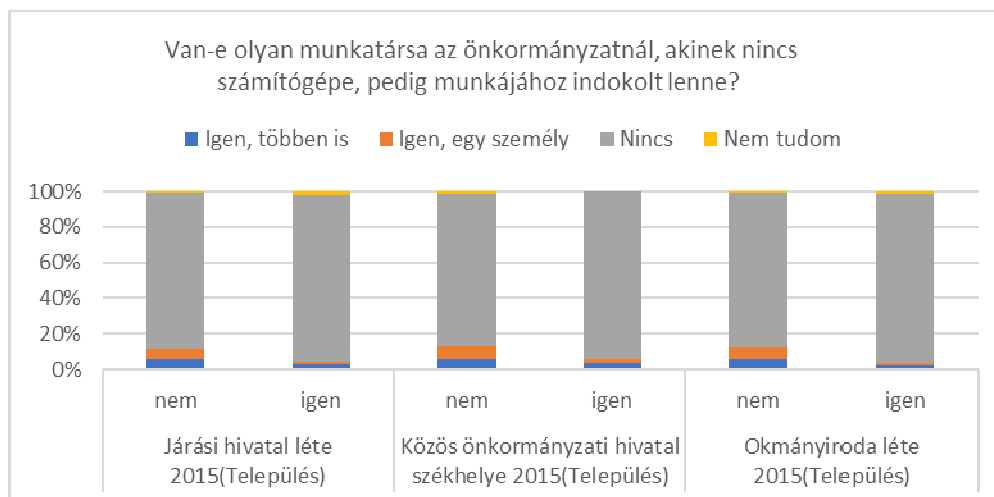

8. ábra: A települések közfeladat-ellátási helyzetének és az önkormányzatok számítógépes eszközparkja fejlettségi szintjének összefüggése -1
(forrás: Belügyminisztérium, ÖFFK II. kutatások)

A közös önkormányzati hivatal, az önkormányiroda egyazon településen vagy a járásszékhely települési besorolás egy adott térségben földrajzilag és a közfeladatok ellátásának szempontjából is központi helyzetet feltételez, ezért a fenti eredmény is alátámasztja a korábbiakat, miszerint egy adott önkormányzat informatikai fejlettségére

hatással van annak földrajzilag központi helyzete, illetve befolyásoló tényező lehet a járási hivatalok fejlettebb infrastruktúrájához való felzárkózás.

Hasonló tendenciát mutat a települések informatikai eszközparkja szempontjából az a kérdés, hogy van-e olyan alkalmazott az önkormányzati hivatalban, akinek szüksége lenne számítógépre a munkájához, de azt nem tudják számára biztosítani: az önkormányzatoknál azon munkatársak aránya, akiknek nincs számítógépük, de munkájukhoz szükséges lenne, alacsonyabb azon települések esetén, melyek közös önkormányzati hivatal keretében működnek, vagy esetleg járási hivatal, vagy okmányiroda működik a településen, mint azoknál, ahol nem (9. ábra).

9. ábra: A települések közfeladat-ellátási helyzetének és az önkormányzatok számítógépes eszközparkja fejlettségi szintjének összefüggése - 2
(forrás: Belügyminisztérium, ÖFFK II. kutatások)

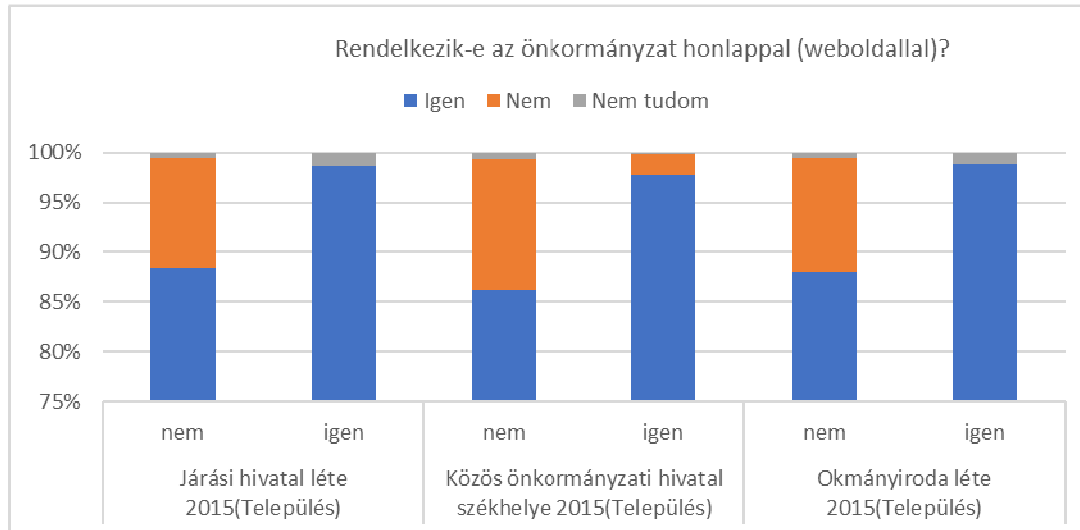
VII.2.11. Az önkormányzatok közfeladat-ellátási szintjének hatása az önkormányzatok információ- és tudástartalom kezelésére – megosztására

Az ebben a tekintetben vizsgált 45 változópár döntő többsége (37 db) mutatott szignifikáns összefüggést (82 %). A fennmaradó 8 változópárból 7 esetén a 'közös önkormányzati hivatal székhelye-e' szerepelt, mint az önkormányzat közfeladat-ellátási szintjét jellemző magyarázó változó (1. ábra). Önmagában tehát az, hogy az önkormányzat közös önkormányzati hivatal székhelye-e, nem befolyásolja azt, hogy hányféle célból használja az önkormányzat a közösségi webhelyeket; hogy van-e a polgármesternek, az önkormányzatnak, vagy a hivatalnak Twitter, illetve Instagram fiókja; hogy használ-e az önkormányzat munkafolyamat-irányító-, csoportmunka-, illetve tudás- és tartalommenedzsment szoftvert; valamint, a vezetői információs rendszer, vagy döntéstámogatási rendszer létét az önkormányzatnál.

Az okmányiroda léte minden tényező esetében szignifikánsnak mutatkozott, a járási hivatal léte pedig csak egy esetben nem volt szignifikáns, a közösségi médiában való jelenléttel nem mutatott összefüggést (ld. 1-es számú ábra).

Az önkormányzatoknak a közigazgatási rendszerben elfoglalt helye pozitív hatással van az önkormányzati honlap léte. A járási hivattal rendelkező települések önkormányzatai rendelkeznek honlappal. Azon települések esetében, amelyek nem megyeközpontok, megyei jogú városok, járási központ települések, a honlappal nem rendelkező önkormányzatok aránya 11,0%. (10. ábra).

Minden olyan településen, ahol van okmányiroda, rendelkezik az önkormányzat honlappal, míg az okmányirodával nem rendelkező települések önkormányzatairól ez nem mondható el. Körülbenn a honlappal nem rendelkező önkormányzatok aránya 11,4% (11. ábra). A közös önkormányzati hivatal székhelyeként működő önkormányzatok 2,1%-a nem rendelkezik honlappal, viszont a nem székhelyként működő önkormányzatok esetén ez az arány 13,0% (10. ábra).

11. ábra: Az önkormányzatok közfeladat-ellátási szintjének és az önkormányzatok információ- és tudástartalom kezelésének –megosztásának összefüggése (forrás: Belügyminisztérium, ÖFFK II. kutatások)

Feltételezhetően az egyes települések lakosságszámával függ össze a közfeladat-ellátás szintjét jelző három változó: *járási hivatal léte*; *közös önkormányzati hivatal székhelye*; *okmányiroda léte*, tehát lehetséges, hogy a település mérete is hatást gyakorol az önkormányzatok információ- és tudástartalom kezelésére és - megosztására. Azonban e feltételezés igazolása túlmutat e cikk határain.

VII.2.12. Az önkormányzatok közfeladat-ellátási szintjének hatása az önkormányzatok kommunikációjára és stratégiai tervezésére

A megvizsgált 6 kapcsolatból, egy kivételével mind szignifikánsnak bizonyult. Az, hogy a település közös önkormányzati hivatali székhelye-e nem hat az önkormányzat kommunikációs stratégiájának létrejöttére.

A szignifikáns kapcsolatok irányainak vizsgálata alapján megállapítottuk - csak úgy, mint az információ- és tartalomkezelés esetében - hogy a mikrotérségi központként, járásközpontként, megyei jogú város önkormányzataként, megyeközpontként működő önkormányzatokra magasabb szintű stratégiai tervezés és személyi feltételek jellemzőek.

VIII. Konklúzió

Tanulmányunk célja az volt, hogy az Önkormányzati Fejlesztések Figyelemmel Kísérése II. KÖFOP-2.3.4-VEKOP-15-2016-00002 azonosítószámú kiemelt projekt keretében a hazai önkormányzatokra jellemző információfeldolgozási és információgazdálkodási jellegzetességek feltárására létrejött kutatócsoport kezdeti munkájáról tájékoztassunk.

Arra voltunk kíváncsiak, hogy az önkormányzatok által kiemelten nagy számban kitöltött online kérdőívekből kinyerhető adatok, összevetve alapvető gazdasági, és közfeladat-ellátási szintet jelző statisztikai adatokkal, milyen irányt mutattak a kutatók számára további vizsgálatokhoz az önkormányzatok informatikai jellemzőiről, információkezeléséről, kommunikációs tevékenységéről.

A fentebb jelzett három kiemelt vizsgálati szempont alapján összefoglalóan a következő állítások fogalmazhatóak meg a mai magyar önkormányzatokról az online kérdőívekre adott válaszok alapján.

Az a feltevésünk, mely szerint az önkormányzatok gazdasági kondíciói alapvetően meghatározzák az informatikai eszközparkjukat, információ- és tudástartalom kezelésüket, valamint kommunikációs tevékenységüket, nem igazolódott teljes mértékben. A várakozásainknak leginkább megfelelő eredményeket az informatikai eszközpark és az annak kezelését végző személyi állomány informatikai képzettsége, valamint a kommunikációs stratégia és a kommunikációs szakember alkalmazása tekintetében jeleztek vissza az adatok. Általánosságban elmondható, hogy az önkormányzatok túlnyomó többsége tudja biztosítani a megfelelő informatikai háttérrel a hivatali munkához, viszont ezzel együtt az adatok azt is megmutatták, hogy a jobb anyagi kondíciókkal rendelkező önkormányzatoknál okoz ennek biztosítása kisebb gondot.

Ezzel párhuzamosan az adatok egyértelműen azt is megmutatták, hogy az önkormányzatok egyelőre valóban nagy számban nem helyeznek hangsúlyt a tudatos és rendszeres kommunikációs tevékenységre.

Az a terület, ahol viszont nem igazolható egyértelműen a gazdasági kondíciók hatása, az éppen a modern kommunikációs platformok használata. Ez leginkább az önkormányzatok honlapjának létében érhető tetten, közel 90 %-os arányban rendelkeznek az önkormányzatok honlappal. Az adatok egyértelműen megmutatták viszont, hogy napjainkban az önkormányzati kommunikációban a modern közösségi média felületek, illetve az ezeken való információ megosztás még gyerekcipőben jár. Az önkormányzatok közel harmada van csak jelen a közösségi webhelyeken, és a követőik számának egyenletlensége arra enged következtetni, hogy sok helyen még kevésbé tudatos ennek a kommunikációs platformnak a használata. Hasonló tendenciát mutat a modern tudásmegosztó szoftverek és csoportos technikák használata is: ezeket rendszeresen jelenleg csak az önkormányzatok töredéke használja. Ráadásul ebben a tekintetben is érvényesül az a hatás, hogy a jobb gazdasági potenciállal rendelkező önkormányzatok használják ki inkább ezeket a lehetőségeket.

Ezzel együtt a közösségi webhelyeken megjelenő visszajelzések figyelembevétele kapcsán már nem volt kimutatható a gazdasági kondíció hatása: akik használják a platformok valamelyikét, azok gazdasági helyzetétől függetlenül inkább figyelembe veszik az ide érkező észrevételeket, véleményeket.

Az egyes települések központi igazgatási helyhez való távolsága kapcsán az adatok azt mutatták, hogy a Budapesttől, megye-és járásszékhelytől való távolság mindhárom vizsgált tényező esetében meghatározó volt. Ennek értelmében azok a települések rendelkeznek jobb informatikai eszközparkkal, magasabb szintű információkezelési és tudástartalom megosztási technikákkal és tudatos kommunikációs stratégiával, amelyek valamely központi igazgatási székhelyhez közelebb helyezkednek el.

A közfeladat-ellátás szintje tényező, azaz a településen megtalálható kiemelt közigazgatási feladatok (járási hivatal, önkormányiroda, közös önkormányzati hivatal székhelye) is a földrajzi helyzethez hasonló tendenciát mutatta: a magasabb szinten közigazgatási feladatot is ellátó önkormányzatoknak jobb az informatikai fejlettsége, hatékonyabb az információkezelésük és tudástartalom megosztásuk, és inkább ezekre a településekre jellemző modern tudásmegosztó technikák használata is.

A fentiekben az online kérdőívek válaszai alapján kirajzolódó kép vegyes, ugyanakkor reflektál a mai magyar önkormányzatok helyzetére. Az elsődleges célunk ezzel a vizsgálattal az volt, hogy megmutatkozzanak azok a gócpontok, amelyekre a kutatás egy későbbi szakaszában az információkezelés és kommunikációs technikák tekintetében ajánlásokat tudunk megfogalmazni.

1.számú Melléklet

A vizsgálatban használt függő és független változók

Jellemző	Függő változók	Forrás
Az önkormányzat információs és kommunikációs működése	<p>Információkezelés és kommunikációs működés szintjét mérő változók</p> <p>V1_tovább A három évnél idősebb számítógépek aránya az önkormányzatnál (%)</p> <p>V5 Számítógéppel nem rendelkező munkatárs léte az önkormányzatnál, akinek számítógép lenne szükséges a munkájához, de nincs biztosítva számára (I/N)</p> <p>V6 A számítógépet kellő ismerettel kezelő munkatársak aránya az önkormányzatnál (%)</p>	Online kérdőív
	<p>Információ- és tudástartalom kezelés és megosztás mértékét mérő változók</p> <p>V9 Rendelkezik-e az önkormányzat honlappal (I/N)</p> <p>V9c Van-e az önkormányzat honlapján olyan felület (I/N)</p> <p>V10 Jelen van-e az önkormányzat közösségi webhelyeken (I/N)</p> <p>V10d_SUM Hányféle célból használja az önkormányzat a közösségi webhelyeket</p> <p>V10a_tovább Az önkormányzat Facebook oldalának hány követője van</p> <p>V10b Van-e a polgármesternek, az önkormányzatnak vagy a hivatalnak Twitter fiókja (I/N)</p> <p>V10c Van-e a polgármesternek, az önkormányzatnak vagy a hivatalnak Instagram fiókja (I/N)</p> <p>V10e Figyelembe veszi-e az önkormányzat az ügyfelek közösségi webhelyeken hagyott üzeneteit, tartalmait saját tevékenységük vagy döntéseik során (I/N)</p> <p>V10f Figyelembe veszi-e az önkormányzat a közösségi oldalokról származó állampolgári jelzéseket, megjegyzéseket, kérdéseket (I/N)</p> <p>V13a Használ-e az önkormányzat munkafolyamat-irányító szoftvert (I/N)</p> <p>V13b Használ-e az önkormányzat csoportmunka szoftvert (I/N)</p> <p>V13c Használ-e az önkormányzat tudás- és tartalommenedzsment szoftvert (I/N)</p> <p>V14 Van-e valamilyen vezetői információs rendszer vagy döntéstámogatási rendszer az önkormányzatnál (I/N)</p> <p>V15 Egy probléma megoldását megelőzően szoktak-e csoportos szellemi alkotótechnikákat használni (I/N)</p> <p>V19_SUM Hányféle kommunikációs csatornát használ az önkormányzat, ha valamit azonnal ki akar hirdetni</p>	Online kérdőív

	Kommunikáció stratégiai tervezése és személyi feltételeit mérő változók V27 Van-e az önkormányzatnak kommunikációs stratégiája (I/N) V21 Van-e kifejezetten kommunikációs szakember az önkormányzatnál (I/N)	Online kérdőív
--	---	----------------

Jellemző	Független változók	Forrás
A település gazdasági kondíciói	A település gazdasági helyzetét mérő változók D27 Egy főre eső regisztrált vállalkozások száma D28 Egy főre eső civil szervezetek száma D24 Összes adófizető száma D24_per_lak Összes adófizető száma / lakosságszám J15 Adóerő képesség (Ft/fő) D34 Helyi adók és adójellegű bevételek – teljesítésből háztartások befizetése / lakosságszám D11_per_lak Internet előfizetések száma / lakosságszám D9_per_lak A kereskedelmi szálláshelyek egységeinek száma / lakosságszám D10_per_lak Vendégek száma összesen a kereskedelmi szálláshelyeken / lakosságszám	TEIR
	A település földrajzi helyzetét mérő változók D21 A leggyorsabb út hossza kilométerben a településtől a járásközpontig (km) D22 A leggyorsabb út hossza kilométerben a településtől a megyeszékhelyig (km) D23 A leggyorsabb út hossza kilométerben a településtől Budapestig (km)	TEIR
	A település lakossági feltételeit mérő változók D17_per_lak Felsőfokú oklevelet szerzett hallgatók száma / lakosságszám D30 Foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesítettek átlagos havi száma / lakosságszám D31 Időskorúak járadékában részesítettek évi átlagos száma / lakosságszám D32 Önkormányzati segélyben részesültek száma (pénzbeli és természetbeni) / lakosságszám D16_per_lak Belföldi állandó elvándorlások száma / lakosságszám	TEIR
Az önkormányzat közigazgatási feladatellátásának minősége	Közigazgatási feladatellátó helyek létét mérő változók D7 Okmányiroda léte (I/N) D5 Járási hivatal léte (I/N) D6 Közös önkormányzati hivatal székhelye-e (I/N)	TEIR

Az	Kötelező és vállalt feladatok mértékét mérő változók D35 Általános iskolai feladatellátási helyek léte (I/N)	TEIR
-----------	--	------

önkormányzat feladatellátási potenciálja	D4 Házi orvosi szolgálat léte (I/N) D8 Sportcsarnok, sportpálya léte (I/N) D12_per_lak A települési könyvtár beiratkozott olvasóinak száma / lakosságszám D13 Kulturális rendezvények száma évente (db) D14_per_lak Kulturális rendezvényeken résztvevők száma évente / lakosságszám D29 Rendszeres művelődési formákban évente résztvevők száma / lakosságszám	
---	--	--